23

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
FEBRE QUARTANA INTERMITTENTE

QUAM

ADJUVANTE SUMMO NUMINE,

GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ

PERMISSU ATQUE DECRETO

IN ALMA ARGENTORATENSIUM UNIVERSITATE

PRO LICENTIA

SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA RITE CAPESSENDI

AD DIEM 2. MAJI ANNI MDCCXXXIII.

SOLEMNI ERUDITORUM DISQUISITIONI SUBMITTIT

AUCTOR

PETRUS RISLER,

MULHUSA - SUNDGOVIENSIS.

ARGENTORATI, Typis MELCHIORIS PAUSCHINGERI.

VIRO

NOBILISSIMO, AMPLISS
MO, CONSULTISSIMO, DOCTIS-
SIMO

DOMINO
JOHANNI HENRICO
REBER,
I. U. L.

MULHUSINÆ REIPUBLICÆ
ARCHIGRAMMATEO
DIGNISSIMO, MERITISSIMO, AVUN
CULO SUO OMNI HONORIS ET AMORIS CULTU
AD CINERES USQUE PROSEQUENDO

HASCE

THESES INAUGURALES
QUA DECET, OBSERVANTIA

D. D. D.

PETRUS RISLER, M. C.

Q. D. B. V.

MEdicorum Scandalum, & quidem planum in ſcenam produco; quod dum facere aggredior, facile eſt prævidere multos fore, qui hoc Thema nimis arduum, juvenilique captui minus accommodatum judicent, propter difficultates maximas tam in Theoria, quam præcipuè in Praxi circa hanc Febrim occurentes. Occinent mihi, ſine dubio illud FLACCI: *Proemium.*

Sumite materiam veſtris qui ſcribitis æquam
Viribus. &c.

Juſtam hancce objectionem ipſe judicarem, ſi mihi propoſuiſſem febris quartanæ exactam diſquiſitionem ſiſtere, cui vero oneri humeros meos impares eſſe ultrò fateor. Profectuum meorum in ſalutari arte qualiumcunque ſpecimen exhibere mihi animus eſt. Facile hinc à cordatis Lectoribus veniam ſpero, ſi multa minus eruditè poſita in hiſce pagellis occurrent. Tum ſinceri judices vi-

tio mihi non vertent, quod non pauca, præcipuè quæ experientiam poſcunt, ex Auctoribus deſcripſerim quos tamen non ſemper allegavi; quia multa à diverſis Autoribus obſervata in unum contraxi. Hiſce præfatis ad rem ipſam accedo.

§. I.

SIcut in omnibus ſcientiis præcepta generalia præmittuntur ſpecialibus, illorumque pertractatio ad horum intelligentiam viam ſternit, ita & hic non incongruum erit de Febribus in genere quædam annotare, antequam ad Thematis ſpecialem perluſtrationem accedam.

II.

Febris Definitio Stahliana.

Hoffmanniana.

Plurima ſunt in rerum natura ubivis obvia, ignota nemini, quorum tamen definitiones vel deſcriptiones graviſſimis premuntur difficultatibus. Ex horum cenſu Febrim eſſe quivis perſpiciet, qui Medicorum diſſenſum circa ejus definitionem conſideraverit. Multi, iique doctiſſimi viri de Febre dicunt quod SYDENHAM de morbis in genere aſſeruit, nempe quod ſit " ſalutaris Naturæ, " ſeu principii vitalis conatus, quo per motus ſecretorios & excretorios auctos materiam corpori noxiam " expellere nititur. Alii qui naturæ, qualis hic intelligitur, exiſtentiam negant Febrim hoc fere modo definiunt, quod ſit " ſpasmodica univerſi ſyſtematis nervoſi " & vaſculoſi affectio, orta à cauſa nervoſas partes ad " intenſiorem contractionem invitante, quæ efficit ut " fluida vitalia primum à circumferentia corporis ad cen-

„ centrum, poſtea a centro ad circumferentiam propel-
„ lantur unde reliqua ſymptomata dependent.

III.

Symptomata febrium eſſentialia.

Noſtrum jam non eſt tantas componere lites, interim evidens eſt controverſiam nonniſi ad cauſam formalem ſpectare, cujus diſquiſitionem hic neque poſſibilem neque utilem eſſe perſuaſus ſum; Etſi non dubitem eorum ſententiam, tanquam probabiliorem amplecti, qui ſtatum hominis tam naturalem quam præternaturalem ex legibus mechanicis, quantum fieri poteſt, explicant. Confero me potius ad ſymptomata omnibus febribus communia, &, ut loquuntur, eſſentialia. Hæc ſunt 1. *Frigus*, quod dependet à veloci ſanguinis ceterorumque fluidorum vitalium propulſione ab ambitu corporis verſus cor, unde horripilatio, extremorum pallor, reſpiratio difficilis, anxietas, &c. quæ pro ſubjectorum, cauſæ morbificæ &c. diverſitate majori vel minori gradu adſunt, ſanguis dicto modo ad centrum ſuæ circulationis accumulatus cor majorem in modum expandit, unde ejus elaſticitas efficit, ut eo magis ſe contrahat, fluidaque maiori cum impetu verſus circumferentiam protrudat. Huic ſuccedit 2. *Calor* ex motu ſanguinis tam inteſtino quam progreſſivo auctiori ortus, unde etiam proveniunt tranſpiratio auctior, ſudor, ſitis, dolor capitis, vigiliæ, Urinæ in colore exaltatio, quæ in ſtatu frigoris emiſſa plerumque pallida conſpicitur. Omnia hæcce ſymptomata itidem, pro ratione circumſtantiarum, gradu differunt. Pulſus per totum morbi decurſum celer eſt.

IV.

Febrium differentia. Dividuntur Febres in continentes, continuas & intermittentes. Continentes uno ſemper caloris gradu conſpicuæ ſunt, continuæ etſi interdum remittant, ita ut ſymptomata leviora fiant, nunquam tamen per totum decurſum ſinunt ægrum ad apyrexian pervenire. Intermittentes verò poſtquam per certum temporis ſpatium duravere, ægrum relinquunt brevi reverſuræ; unde diverſa ſortiuntur nomina à ſpatio intermiſſionis petita.

V.

Quartana Definitio. Quartana eſt febris intermittens, inter cujus binos acceſſus ſemper duo à calore febrili vacui dies intercedunt.

VI.

Ejus hiſtoria. Invadit utplurimum tempore autumnali, unde quidam aſſerunt, quod ſi alio tempore ingruat tum ſint autumnalis quartanæ prægreſſæ reliquiæ, id quod tamen merito in dubium vocari poteſt. Horam obſervat utplurimum pomeridianam, 4tam, 5tam vel etiam 6tam, quæ autem ante meridiem adoritur pro irregulari habetur. Ante invaſionem ægri ſentiunt languorem totius corporis inſignem, cui mox accedit dolor capitis, non quidem vehemens, ut in quibuſdam aliis febribus, attamen ſatis notabilis, cui ſæpius jungitur obnubilatio capitis vertiginoſa Sentiunt quoque dolores dorſi, lumborum atque tibiarum contuſivos ſeu oſteocopos, ſic dictos, quia ſenſationem inducunt quaſi oſſa

con-

contunderentur. Extremitates ſuperiores atque inferiores refrigeſcunt, totum corpus palleſcit, liveſcit facies atque ungues, ſupervenit deinde rigor, qui huic febri magis familiaris eſt quam horror, etſi interdum hic adeo vehemens ſit ut ægri lectum concutiant. Præterea lingua & labia tremunt, reſpiratio eſt difficilis, præcordia anxietate, corpus totum inquietudine vexatur. Pulſus eſt contractus atque durus, quandoque inæqualis. Alvus utplurimum adſtringitur. Interdum, præſertim ſi ventriculus cruditatibus oneratus ſit, conatus ad vomitum, vel etiam actuales vomitus accedunt. Urina hoc tempore emiſſa eſt pallida, aquoſa, tenuis. Frigus autem in initio febris, primis nempe paroxyſmis diutius durat quam in progreſſu, ordinariè ad duas vel tres horas extenditur. Poſtea ſuccedit calor, non quidem fervidus, ut in aliis febribus, neque ordinarie ſudorem excitans, ſatis tamen moleſtiæ infert totalis cutis ariditas. Pulſus tunc æqualior, celerior & major fit, ſymptomata fere omnia evaneſcunt, remanente tamen utplurimum dolore capitis obtuſo cum affectione quadam vertiginoſa. Tandem poſtquam hic æſtus circiter quatuor vel ſex horas perduravit, tunc æque ac cetera pathemata ægrum deſerit, eique duorum dierum inducias concedit, quo tamen tempore vacuo in plurimis remanet dolor oſteocopus, gravitas capitis, laſſitudo inſignis atque animi faſtidium. Quidam tamen ad ſtatum ſano ſimillimum perveniunt. Urina hoc tempore intermiſſionis eſt craſſa atque ſedimentum deponit. Appetitus in hac febre ſæpius optime ſibi conſtat, imo haud raro nimius eſt, dum ægris anſam præbet morbum per ingluviem producendi.

Talis

VII.

Quartanæ irregulares. Talis eſt decurſus Quartanæ ſimplicis atque regularis, quæ typum ſuum exactius quam nulla alia intermittens obſervat. Dantur vero aliæ adhuc ſpecies, ut quartana duplex, ubi intra quatriduum duo ſuperveniunt paroxyſmi, ita tamen ut acceſſionis tempore ab invicem differant, primus nempe paroxyſmus reſpondet tertio, ſecundus quarto, dies vero tertius tantum a febre vacuus eſt. Imo & triplicis quartanæ obſervationes proſtant. Datur quoque notha, quæ regularem typum non obſervat, & plerumque ante meridiem invadit, ut ſupra dictum eſt. Frigus atque æſtus hic magis quam in ſimplici urgent. Non infrequens eſt quartana continua, quæ quartanarium quidem typum ſervat, ſed calorem ſuum ab uno paroxyſmo ad alterum uſque extendit. Quoad cetera ſymptomata a quartana intermittente non multum recedit, appetitus tamen valde eſt imminutus, ſitis è contrario moleſtiam continuam præbet. Somnus parum vel nihil reficit, etſi ægri ad eum valde ſint propenſi. Urina eſt rubicunda, craſſa, & roſeum ſedimentum deponit, qualis fere in hectica obſervatur.

VIII.

Quartanæ cauſa proxima. Perluſtrata ſic morbi hiſtoria jam ad cauſas atque originem ejus accedendum eſt. Quod ad cauſam proximam attinet, illam poſt *Celeb.* FR. HOFFMANN. conſiſtere arbitror in partium nervoſarum ſtrictura ſpaſtica univerſali, quæ vaſorum & nervorum ſyſtema ita afficit ut graves in fluidorum motu turbæ oriantur. Cauſa

itaque

itaque materialis erit omne illud quod talem ſtricturam producere poteſt, cui effectui nilaptius exiſtit quam materia ſubtilis aliquatenus cauſtica, quæ nervoſas partes, utpote maxima ſenſibilitate præditas vellicando eaſdem ad criſpaturam atque ſpaſmum facile adducere poteſt.

IX.

Cauſa antecedentes. In Ventriculo.

Jam quod ad cauſam antecedentem attinet, illam in ventriculo interdum hærere exinde manifeſtum fit, quod talis febris ab unico emetico aſſumpto feliciter ſæpe profligatur; cruditates nempe vitioſum chylum procreantes cum illo ad maſſam ſanguineam delatæ partibus ſuis acribus nervoſas partes ſtimulando totius morbi autores eſſe poſſunt.

X.

In reliquis Viſceribus abdominis.

Sæpiſſime tamen in reliquis abdominis viſceribus latet mali origo atque fons, in hepate ſcil liene atque meſenterio, id quod ex morbi decurſu, indole & nexu cum aliis morbis perſpicitur. Hepar eſt viſcus innumera vaſorum copia inſtructum, fibris motricibus paucis præditum, maxima præterea ſanguinis pars, quo illud irrigatur, non per arteriam, ſed per venam portæ advehitur, inſuper ſanguis hic quoad partem notabilem ex inteſtinis, omento, meſenterio atque liene refluus eſt; in omnibus hiſce partibus, excepto liene, ſubtilior ejus pars ſequeſtrata craſſam relinquit. Facillime igitur hepatis infarctus & obſtructio oritur, qua

præ-

præſente & meſenterium & lienem ſimul affici debere ex legibus circulationis patet. Sed & lien proprios ſuos patitur manes, dum enim tot myriadibus vaſculorum inſtructus membrana unica cingatur, facile diſtenſio nimia ejus vaſorum fieri poteſt, unde ſanguinis ſtagnatio, viſceriſque infarctus & obſtructio.

XI.

Generatio materiæ febrilis.

Sic ortæ viſcerum obſtructiones aliquales materiam illam acrem nervoſas partes ſtimulantem facile producere poſſunt. Humores enim fermenteſcibiles, gaſtrici, lymphatici, ſalivales dum tardius moventur, vel ſtagnant, fermentationem quandam ſubeunt, inde particulas ſuas ſpirituoſas ſubtiles amittunt, coagulantur, aceſcunt. Hac ratione corrupti hi humores chylum rite elaborare non poſſunt. Primæ igitur viæ cruditatibus acidis, viſcidis onerantur, quæ progreſſu temporis, accedentibus imprimis alimentis intemperatis, acrimoniam inſignem induunt. Ex primis deinde viis ad maſſam ſanguineam delatæ cum illa ad partes corporis nervoſas appellunt, ubi irritationem, ceteraque inde pendentia ſymptomata producunt.

XII.

Ejus natura demonſtrata.

Ne quis objiciat nudas ſpeculationes eſſe ea, quæ hactenus de materia noſtra febrili dicta ſunt, perpendat ſolutionem quartanæ per ſcabiem, purpuram aliaque exanthemata non adeo infrequentem eſſe, imò illis incongruè repulſis hanc febrem quandoque oriri.

Quæ

Quæ phænomena materiæ acris præſentiam ſatis adſtruere mihi videntur.

XIII.

Inter cauſas procatarticas & occaſionales occurrunt ſtatim diætæ vitia, ubi præſertim cibi dyſpepti magna copia ingeruntur. Potus quoque vel nimius vel nimis parcus huc trahi poteſt. Evacuationes ſanguinis conſuetæ quando ſupprimuntur vel negliguntur oritur inde à ſanguine juſto plus accumulato vaſorum diſtenſio, lentior motus, demum obſtructiones illæ viſcerum abdominis, de quibus §. X. dictum. Defectus motûs ſymbolum ſuum quoque confert; ſicut enim motus ſufficiens & ſolidas & fluidas partes in ſuis functionibus adjuvat, illas roborando, has fluxiles reddendo, ita deficiente motu contrarium evenire debet. Magis vero nocet vitæ genus mobile in ſedentarium ſubito mutatum. Abdominis refrigeratio, præſertim poſt corporis incaleſcentiam, vel aëre exiſtente humido, ſæpe huc aliquid confert, in priori caſu ſanguis antea rarefactus ſubito coagulationem quandam ſubit inſuper illud quod per tranſpirationem excerni deberet retinetur in poſteriori verò muſculi abdominis, quorum motus circulationi ſanguinis per viſcera inſervit, flaccidi redduntur, Facile inde obſtructioni anſa præberi poteſt. Acida & ſpirituoſa nimiâ in copia ingeſta dum ſanguinem inſpiſſant, ſicque ejus circulationem liberam impediunt, huc quoque pertinent. Neque minus febres intermittentes alias prægreſſas per nimia diaphoretica, diuretica &c. incongruè tractatas in quartanam tranſire poſſe facile concipitur. Ulcera antiqua, nec non ſcabiem, ſi repel-

Cauſſæ occaſionales procatarticæ

repelluntur hanc febrem excitare poſſe experientia comprobat. Id quod particulis acribus, cauſticis ad ſanguinem protruſis attribui poteſt. Ceterum tempus autumnale quartanæ excludendæ aptiſſimum eſt propter ſubitas aëris mutationes, unde fibrarum muſcularium elaſticitas debilitatur, tranſpiratio impeditur atque ſanguinis juſta circulatio ſufflaminatur. Unde HIPPOCRATES inter morbos autumnales quartanam primo loco poſuit, *Sect.* III. *Aphor.* 22.

XIV.

Subjecta. Ad ſubjecta quartanæ quod attinet, illa ex ante dictis maxima ex parte innoteſcunt, addo temperamentum Melancholicum, ſive ſolum ſive prædominans. Illud enim ſanguinem circulationi non adeo aptum alere omnium medicorum conſenſu conſtat. Ætas conſiſtens præcipuè huic febri eſt obnoxia, imprimis ſi accedant nimiæ ſpeculationes, triſtitia, curæ &c. quanta enim ſit corporis & animi harmonia nemini ignotum eſt. Infantes quartanarii apud quoſdam ſcriptores obſervati leguntur, quod vero ad rariores caſus pertinet, neque facile abſque epidemica conſtitutione accidet.

XV.

Prognoſis Jam quod ad prognoſin attinet, nulla alia febris intermittens adeo diuturna obſervatur, unde fortè a veteribus quartana ſaturni filia vocata fuit, alluſione ſatis frigida ad apparentem lentiſſimum ſaturni planetæ motum. Potius autem conjicerem hoc nomen quar-

tanæ

tanæ ideo datum fuiſſe, quod veteres. Medici crederent, illam ab humore neſcio quo atro craſſo, in liene ſequeſtrato originem trahere. Saturni autem planetæ cum liene harmonia, imò commercium arctiſſimum in plumbeo credulorum cerebro exiſtit. Ceterum ſi hæc febris Naturæ autocratiæ relinquitur, ordinarie vel plane non, vel ſaltem poſt longum tempus ægrum deſerit; de quo teſtis inter alios luculentus eſt MARCELLUS DONATUS, *Hiſt. Med.* L. I. *cap.* 14 ubi refert THRASYMENUM quendam Grammaticum ſupra XXIV. annos Quartana laboraſſe, etſi moribus fuerit continentiſſimis, ſummaque ſobrietate. Cujus rei ratio eſt quod pauciſſimæ hic fiant excretiones. Attamen hæc morbi contumacia ſæpe intenditur & augetur adhuc præexiſtente cacochymia, mala accedente diæta; ne quid addam de Medicorum quorundam methodo medendi vel nimis præcipiti, vel nimis lenta, vel in omnibus ſubjectis uniformi. Interdum tamen cito ſolvitur, præſertim in ſubjectis juvenilibus, Regetis aliàs, diætamq; bonam obſervantibus, nec non accedente menſium aut hæmorrhoidum fluxu, cujus ſuppreſſio morbum induxerat. Quæ verno tempore invadunt quartanæ non adeo diuturnæ obſervantur ac autumnales, cujus ratio in aëre quærenda. Senilia ſubjecta præter majus periculum quod illis minitatur hæc febris, raro ante annuum tempus elapſum curantur. Alias quartana per ſe non eſt periculoſa, obſtructiones enim viſcerum, quum nondum confirmatæ ſint, ope congruorum remediorum, ipſorumque motuum febrilium non adeo difficulter tolluntur In magnum tamen diſcrimen conjiciuntur ægri quando per catharſes violentas, nimis repetitas, venæſectiones intempeſtivas, &c debilitantur, indeque obſtructiones foventur, quod etiam faciunt ſalia volatilia large adhibita, nec

non adſtringentia nimis cito in uſum vocata. Febris incongrua tali ratione excepta vel acutam indolem induit, vel in lentam & hecticam tranſit. Adſtringentia imprimis ante ſublatam febris cauſam exhibita hydropem facile inducere poſſunt. Eadem de cauſa aſthmata, icteri, tuſſes hypochondriacæ &c. haud raro occurrunt. Si huic morbo purpura accedit, periculoſum valde eſt, debilis enim calor materiæ virulentæ expulſioni vix ſufficit, frigus verò eam repellit. Mitioris præſagii ſunt œdemata, ſi ritè tractentur. Quomodo quartana à multis gravibus chronicis morbis liberet vid. HOFFM. *Med. Rat. Syſt. Tom. IV. Sect. I. cap.* 2.

XVI.

Methodus Medendi. Indicationes.

Methodus medendi in genere requirit Cauſæ ablationem, poſtea motuum febrilium ſuppreſſionem. Illud obtinetur ſi 1. Materia viſcida, acida, bilioſa in primis viis ſtabulans indeque in maſſam ſanguineam penetrans corrigitur & evacuatur. 2. Illud quod in ſanguine vitioſum eſt itidem corrigitur & educitur. 3. Circulatio ſanguinis per abdominis viſcera reſtituitur.

XVII.

Indicatio 1a.

Materia peccans in primis viis corrigitur remediis abſorbentibus, digeſtivis attenuantibus & aliquatenus ſtimulantibus, quæ ultima ejus evacuationi utplurimum quoque inſerviunt. Huc pertinent lapides cancrorum, conchæ

conchæ pptæ, ſalia neutra, ut Tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, nec non ſalia per incinerationem parata, ut abſinthii centaurii minoris, geniſtæ &c. Conducunt quoque ſal ammoniacum, Tartarus ſolubilis, Terra foliata tartari, nec minus radices & herbæ incidentes & aromaticæ, ut radix ari gentianæ, pimpinellæ albæ, caryophyllatæ, herba Centaurii minoris, trifolii fibrini, cardui benedicti, tum gummata incidentia, ut ammoniacum, juniperi &c. Expurgandi ſcopo non conveniunt fortiora, ſed laxantia, ut ſalina, nec non infuſa ex radicibus & herbis incidentibus cum melanagogis, inter quæ eminet helleborus niger. Egregium effectum præſtat magneſia alba, dum & abſorbendi & educendi ſcopo prodeſt. Specialiter laudatur radix aſari ante paroxyſmum ad ℨß vel ℨj exhibita.

XVIII.

Vomitoria haud raro eximiæ ſunt utilitatis, ſi nempe morbus ex cibis quantitate vel qualitate peccantibus, indeque ortis in ventriculo cruditatibus ortus fuerit. Tum poſt digeſtiva vel cum illis maturè danda ſunt, antequam materia peccans in maſſam ſanguineam ingreſſa fuerit. Cavendum tamen ſummo ſtudio ne abuſus accedat, neque iis dentur, quibus labes in viſceribus hæret, vel in quibus genus nervoſum valde debilitatum exiſtit. Præter aſarum, de quo jam diximus commendatur quoque radix ipecacuanhæ, ſi vero hæc nimis debilis deprehendatur jungi poterit parva doſis tartari emetici. Commendantur à multis vitriolacea, impr. ſal vitrioli vomitivum, quæ an conveniant prudens *De Emeticis.*

dens Medicus perpenſis omnibus circumſtantiis judicabit. In noſtris ſaltem regionibus fortiora talia emetica raro ſunt uſurpanda.

XIX.

Indicatio 2da. Secundo ſcopo ſatisfaciunt itidem attenuantia, item quæ tranſpirationem, ſudorem & urinam promovent, qualia ſunt multa §. XVII. commendata, ut ſal ammoniacum, ſalia varia, radices & herbæ aperientes in decocto calido uſurpata vel etiam in infuſo Theiformi. Proſunt quoque ligna antivenerea dicta, ut ſaſſafras in infuſo calido, nec non abſorbentia acido ſaturata ſcopo reſolvente & diuretico. Cavendum verò â fortioribus tam ſudoriferis quam diureticis, ne ſanguis tenuiori ſui parte orbatus ſpiſſus fiat.

XX.

Indicatio 3ia. Sanguinis circulationem promovent tam attenuantia quam roborantia, quæ videlicet viſcerum tonum reſtituunt. Conveniunt hic pilulæ ad STAHLII. vel BECCHERI imitationem ex gummatibus & extractis amaris paratæ, nec non martialia, quæ tamen caute uſurpanda, niſi ſanguis jam ſufficienter dilutus fuerit. Magnam laudem hic meretur Tinctura Vitrioli martis Ludovici, Acidulæ debitis ſubjectis exhibitæ præſtabilem quoque effectum edunt.

Præter

XXI.

Præter generales indicationes, de quibus huc uſque egimus, ſymptomatum quoque ratio eſt habenda, inter quæ frequentiſſimum eſt ſpaſmus vehemens dolorificus, ubi præter interna antiſpaſmodica conveniunt externe linimenta ex oleis deſtillatis nervinis, ut ſpicæ, rutæ, ſerpilli, nec non balſama varia. Commendatur hic à quibuſdam axungia humana, quid tamen hæcce præ reliquis axungiis peculiare, poſſideat non facile eſt perſpicere. Obſtructioni alvi, hic ordinariæ, & ſpaſmis ſimul occurritur clyſteribus ex oleoſis, emollientibus, nervinis &c. paratis; quibus tamen, ſi æger illos detrectat, ſubſtitui poſſunt laxationes internæ ex decoctis radicum & herbarum dictis virtutibus præditarum cum manna. Cetera ſymptomata ſpeciali medela vix opus habent. *Symptomatum levamen.*

XXII.

Ad methodum ſpecialem & tempus præbendi dicta remedia quod ſpectat, die ipſo paroxyſmi non multum effici poteſt, ſufficit verſus paroxyſmum digeſtiva exhibere, in æſtu vero præter potum aliquatenus calidum nihil dari convenit, non enim ſudor eſt eliciendus, ſed ſanguis tantum diluendus & tranſpiratio promovenda. At vero diebus intercalaribus ſtrenuè, providè tamen, reſolutioni & evacuationi materiæ febrilis eſt incumbendum, primo die conveniunt incidentia in forma decocti, infuſi, tincturæ &c. & digeſtiva in *Tempus exhibendi remedia.*

forma pulveris. Altero die illud quod pridie attenuatum & præparatum fuit jam educendum eſt, id quod fieri poteſt per pilulas ad Stahlii imitationem paratas: meliùs autem, meo quidem judicio, per infuſum ex vegetabilibus incidentibus cum laxantibus mixtis parato. Eadem tamen die digeſtiva non ſunt omittenda, ſuaderi quoque poteſt infuſum aliquod Theiforme.

XXIII.

Suppreſſio febris. Correcta atque evacuata dictis ſubſidiis materia febrili, ſanguiniſque circulo in ordinem redacto, ſicque cauſâ morbi ſublata, id quod inter alia ex eo cognoſcitur quod ægri tempore intermiſſionis optime ſe habeant; de ſuppreſſione motuum febrilium erit cogitandum. Non enim in quartana horum motuum ſpontanea ceſſatio eſt expectanda, ſed arte neceſſario procuranda, idque ope febrifugorum, quorum ſatis magna farrago occurrit apud materiæ medicæ ſcriptores, ſed paucis & hac in re contenta eſt Natura. Optimum ſanè (quicquid alii abuſum cum uſu confundentes contra allegent) eſt Cortex ſic dictus Peruvianus, cui proxime accedit Caſcarilla. Commodiſſima hic formula eſt electuarium, quale egregium deſcribit Fr. Hofem. *l. c.* vel loco ejus aliud confici poteſt ex Conſerva viſcerali hic officinali, cort. Chinæ Chinæ vel Caſcarillæ, ſummitatibus abſinthii, rad. gentianæ, imperatoriæ, caryophyllis aromaticis, rob juniperi, ſyrupo acetoſæ, Eſſentia abſinthii, gentianæ, &c.; ex quibus ingredientibus facili negotio ſeligi poſſunt quæ melius conveniunt. Neque tamen rejiciendi ſunt pulveres, quos Cortex ingre-

greditur, neque ſpernenda infuſa, quæ cum vino rubro (optimè Burgundo) vel aqua, ſimplici vel deſtillata fieri poſſunt, ubi ad libras duas menſtrui una vel altera uncia corticis ſufficit. Tempus quod concernit, quo talia febrifuga exhiberi debent, finito paroxyſmo dari, ſingulisque quatuor, imo & tribus horis continuari poſſunt, donec febris profligata fuerit. Qua abacta poſtea per aliquot dies una doſis bis quotidie, deinde ſemel, tandem bis aut ſemel tantum in ſeptimana aſſumatur, diu continuando, ut recidiva præcaveatur.

XXIV.

Commendantur paſſim externa quoque febrifuga, ubi, præter clyſteres, quos Cortex ingreditur, Gallis familiares, occurrunt emplaſtra, epicarpia, amuleta. Optimum amuletum confici poſſe exiſtimo ex numiſmate, cui inſcriptum ſit; MUNDUS REGITUR OPINIONIBUS. Emplaſtra vero non ita prorſus rejicienda ſunt, quia volatilia & nervina ingredientia, ex quibus conſtant, ad generis nervoſi roborationem aliquid conferre poſſunt. Idem de epicarpiis eſto judicium. His tamen æque ac emplaſtris ſæpe idem accidiſſe credó, quod olim BATHYLLO Poëtæ, de quo VIRGILIUS: *Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.* Sic haud raro evenit, ut medicamenti unius effectus alteri adſcribatur. Interna ſane medicamenta talibus externis ſemper præferri merentur. *Febrifuga externa.*

XXV.

Cautela. Præter cautelas in methodo medendi jam indicatas aliæ quædam reſtant. Venæſectio à Veteribus, imprimis Arabibus in hoc morbo commendatur, ne de certis Medicis in quavis febre venam ſecantibus loquar; a pluribus hodie rejicitur. Evidens quidem eſt per ſanguinis miſſionem, febrilem materiam non educi, ſicque Venæſectionem hanc febrim directe non ſanare; ſed ſi ſtatus plethoricus adſit, ſi æger conſuetus fuerit illo tempore ſanguinem mittere, aut ſi morbus à ſuppreſſione hæmorrhagiarum ortum traxerit, non video cur Phlebotomia ceteris paribus non debeat admitti. Oedemata haud rarò huic febri accedunt, quæ non externis, ſed internis curari debent, attenuantibus nempe & laxantibus. Idem faciendum, ſi poſt morbum rite tractatum œdemata talia oriantur; ſi enim à febre incongrue ſuppreſſa proveniunt, hæc ſtatim purgante aliquo erit revocanda. Haud raro quoque ægri conqueruntur de preſſione vel tenſione hypochondrii ſiniſtri, quæ imminentem lienis infarctum indicat, ubi conveniunt eadem ac in œdemate interna remedia, neque ſpernenda Mixtura ex Tincturæ Vitrioli Martis Ludovici & Eſſentiæ adianthi albi partibus æqualibus concinnata. Externè hic uſurpari poterunt emplaſtra diſcutientia, ut Empl. ſaponatum Barbette, de Cicuta &c.

XXVI.

Diæta ægri. Tandem ad diætam ægri me confero, ubi ſtatim patet vitandos eſſe cibos potumque quantitate vel

qua-

qualitate peccantes. Pro potu ordinario convenit ptiſana ex radicibus & herbis attenuantibus, temperantibus leniterque diaphoreticis. An acidulæ conveniant judicio Medici relinquitur. Maximopere cavendum eſt, ne perſpiratio impediatur, nimis tamen calidum regimen nullo modo ſuadendum. Commendandus eſt motus paulo validior, non tamen valde vehemens; ut fluidæ & ſolidæ partes ad officia ſua melius diſponantur. Præſtabilem hic effectum edit equitatio. Morbo jam ſuperato æger per aliquod tempus diætæ legibus ſeſe adſtringat neceſſe eſt, caveatque ſibi ab aëre minus ſano, intemperantia, animi commotionibus. Neque inconſultum erit aliquandiu ſtomachica adhibere, ne novæ cruditates generentur, unde febris revocari poſſet. Alvi quoque habenda ratio, quæ ſi non rite reſpondet, digeſtivis & leniſſimis laxantibus erit ſollicitanda. De continuatione uſûs corticis Chinæ Chinæ cum ſuprà jam dixerim hic repeti non eſt neceſſe. Et hæc ſunt quæ pro ingenii modulo afferre mihi viſum fuit, quæ æqui Lectoris judicio ſubjiciuntur. *Summo* ARCHIATRO ſit Laus & Honor & Gloria in Sempiternum.

COROL-

COROLLARIA.

I.

FAlſiſſimum eſt tritum illud: *Optimum Theoreticum peſſimum eſſe Practicum.*

II.

Purgantia non ſolum ventriculum & inteſtina, ſed maſſam quoque ſanguineam depurant.

III.

Lenia purgantia in quibuſdam ſubjectis plus efficiunt quàm fortiora.

IV.

Aquæ hydropicorum extravaſatæ neque purgantibus neque diureticis educi poſſunt.

V.

Lapides pretioſi medicamentis immixti melius exularent.

VI.

Theriacæ ingredientia ad quartam partem, ſalva efficacia, redigi poſſent.

Idem

VII.

Idem valet de plurimis medicamentis officinalibus.

VIII.

Medicamenta quorum ingredientia ignorantur nonniſi urgente neceſſitate, ſumma cum circumſpectione in uſum ſunt vocanda.

IX.

Remedium univerſale nec datur nec dari poteſt.

X.

Neque antidota generalia proſtant.

XI.

Neque verum lithontripticum hactenus innotuit, ejus tamen exiſtentia non eſt impoſſibilis.

XII.

Medicamenta contra incantationes ſpecifica non dantur.

XIII.

Nihil ad vitæ prolongationem plus valet quam vera Sapientia.

Erratum.

Pag. 3. lin. 10. pro FLACEI lege FLACCI.